

Пише: Дејан Вук Станковић
уторак, 13 мај 2008 00:10

Уз подељена осећања и готово ендемску амбивалентност политичке елите и јавности, дочекали смо Споразум о стабилизацији и придруживању. Са снажном дозом позитивне енергије, готово мистичке егзалтације, овај споразум је прихваћен у еврореформском табору. Политичари, предводници ове опције, нису скривали осмехе и остале пратеће изразе одушевљења, вијориле су се заставе коалиције за европску Србију, чланство је, додуше у мањим групама, било на улицама, испечен је и по који во, а медији еврореформске оријентације просто су се уткривали ко ће дати упечатљивије значење овом догађају, за који се верује да носи обећање светле европске перспективе.

Онолико колико је еврореформска Србија бојила ССП позитивним тоновима, толико је конзервативно-десна то чинила у супротном смеру. ССП је и метафорично (Јудин печат) или дословно схваћен као чин издаје, бирачком телу упућено је обећање да ће он под хитно бити укинут када се конституише нова скупштина и оформи нова, по претпоставци, антиевропска већина. Разлог за овакав став је у томе што је ССП схваћен као доказ прећутног признавања независног Косова.

Будући да је потписан у претпоследњој недељи предизборне кампање, ССП значајно утиче на расположење бирачког тела. Када је о њему реч, ваља приметити да је медијски ефектно праћење овог споразума било намењено политички колебљивој или неодлучној публици. Политичке изјаве у стилу „All we are saying is give EU chance!“ више личе на покушај уверавања посусталих у евроентузијазму, него на преобраћање тврдокорних евроскептика, русофила, или пак политичких нихилиста. Заиста, евроентузијасте ССП ће додатно уверити да треба да подрже еврореформске странке на предстојећем гласању. С друге стране пак евроскептике и антизападњаке ССП ће још више учврстити у политичкој одлуци да се радикално супротставе вестренизацији „њихове лепе и драге Србије“, те да својим гласом дају подршку било народњацима, било радикалима, било пензионерима и Палмом „освеженим“ Дачићевим социјалистима.

Пише: Дејан Вук Станковић
уторак, 13 мај 2008 00:10

У политички осетљивом тренутку истински ребус су неопредељени и неодлучни, и због њих се – сва је прилика – подигла медијска фррка и халабука. Разлика међу фаворитима није мала, неодлучна популација је *по defaultu* енигма, и што не покушати је придобити смесом агресивне пропаганде, оптимизма и по којом искром наде у боље сутра, ако останемо на европском путу.

С ону стране узавреле политичке температуре у медијима и бирачком телу јасно је да је раздор кључна реч за разумевање овдашњих политичких (не)прилика, која се у политичком телу Србије и њеној политичко-медијској елити толико учестало јавља да се може рећи да је реч о својеврсном историјском *фатуму* у тренутку садашњем, који, нажалост, прети да се трајно установи и пројектује у неодређену будућност. Раздор је и реч која нам омогућава да схватимо начин на које су странке реципирале и интерпретирале понуђени текст ССП-а.

У текућем раздору око ССП-а има свега помало, и нарцизма малих разлика између ДС-а и ДСС-а, недостатка политичке толеранције и жеље за дијалогом, странчарења зарад јефтиних изборних поена на обе стране, одбијања или прихватања „помоћи“ од „драгих (не) пријатеља из великог света“, лидерских идиосинкразија, моралне несавршености и ко зна још чега, битног и мање битног у списку фактора који опредељују политичку мисао и делање политичких актера. У неким другим, срећнијим околностима, потписивање ССП-а било би у потпуности схваћено у позитивним категоријама. Узети уопштено, дух и садржај овог споразума такви су да би се он без проблема могао сматрати нужним корак у процесу евроинтеграција, тачка из које се европски хоризонт много јасније види, подстицај за српску привреду и друштво у целини, историјска шанса за прогрес, речју, реална претпоставка за подношљивију садашњост и улазница за бољу будућност.

Ипак у савременој Србији увек постоји једно велико „али“, тај фамозни везник који оптимисте држи подаље од реалности, а песимистима не даје никакав, чак ни празнични одмор. Први и основни разлог за сумњу у погледу ССП-а садржан је у могућности његове примене. Чак је и пословично оптимистични министар спољних послова Србије Вук Јеремић признао да су се Белгија и Холандија жестоко противиле његовом потписивању. У минут до дванаест, српски пријатељи у лику Димитрија Рупела, Хавијера Солане и Олија Рена одлучили су да убеди Холанђане и Белгијанце у нужност промене њиховог става. Након успешног дипломатског маневра трија европских моћника, Србија је потписала ССП са 28 држава чланица ЕУ. Иако је чин потписивања овог документа свечано обележен и нашироко медијски пропраћен, сâм споразум остао је у сенци већ помињаног услова за његову имплементацију – пуне сарадње Србије са Хашким трибуналом, што је уочљиво и из саопштења Савета министара ЕУ:

„Савет подсећа на чланове 2, 4 и 133 ССП-а и на чланове 1 и 54 Привременог споразума и истиче да је пуна сарадња с Хашким трибуналом, укључујући све могуће напоре да се ухапсе и испоруче оптуженици, кључан елемент ових споразума. У складу с тим, министри су се договорили да текст ССП-а пошаљу својим парламентима на ратификацију, а Заједница је одлучила да примени Привремени споразум чим Савет буде констатовао да Србија у *потпуности сарађује* с Хашким трибуналом. Савет и Комисија ће се редовно старати да Србија настави да у потпуности сарађује с Хашким трибуналом. У том погледу Србији помоћи ће ЕУ и њене државе чланице.“

Дакле, поново Хаг и само и једино Хаг, схваћен као услов свих услова за евроинтеграције Србије. У ствари, ништа ново нисмо чули у Бриселу при потписивању ССП-а, осим звучне рекламе евроинтеграција као претпоставке за ново и боље сутра наше напаћене државе и друштва. Ни та звучна реклама није ништа ново када је реч о еврореформској елити која је потписала ССП. Генерално узев, стварни и динамични улазак у ЕУ, упркос потписима, стисцима руку и осмесима српских пријатеља из ЕУ и „европских људи из Србије“ (да употребим узречицу словеначког министра Рупела), остао је по страни, у замрзнутом и неделотворном стању.

Потпуна сарадња са Хагом није ништа друго до еуфемизам за испоручивање свих оптужених пред Трибуналом или, у најмању руку, Ратка Младића. Такође, ништа ново ни непознато није ни сазнање да, упркос политичкој вољи, сам чин лоцирања, хапшења и слања у Хаг одбеглог генерала војске РС и некадашње ЈНА представља изузетно деликатну и осетљиву операцију, чији су захтеви, барем засада, сувише тешки да би их органи државе лако спровели у дело. Као утеха државним органима и еврореформској политичкој елити остаје сазнање да је Младићу довољно да погрешити само једном. Додуше, да ли ће погрешити или не, зависи од њега.

Поред операције хапшења и испоруке оптужених за ратне злочине, постоје унутрашње политичке околности које би врло вероватно могле да утичу на (не)испуњење хашког услова, самим тим ратификације ССП-а. Судаћи по трендовима у изјашњавању грађана, постоји не мала вероватноћа да ће након актуелних избора на власти у Србији бити СРС, ДСС и евентуално СПС, уколико две десне партије не добију довољно гласова да самостално формирају владу. Лидер СРС-а и један од кандидата за будућег премијера Томислав Николић већ је изјавио да у Србији након избора „више неће бити хашких оптуженика“. За ово програмско опредељење, сва је прилика, Николић неће имати нарочите тешкоће да пронађе савезнике ни у Коштуници, ни у Дачићу. Дакле, било каква акција државе у погледу хапшења хашких оптуженика биће стављена *ad acta* у случају власти радикала, народњака и евентуално социјалиста, што практично значи да

су изгледи за имплементацију ССП-а јако мали, готово никакви.

Генерално гледано, могућност да задовољи спољни услов за ратификацију ССП-а директно је повезана са одређеном политичком констелацијом у Србији. Конкретно, на власти морају бити коалиција за европску Србију, ЛДП и мањине из простог разлога што само коалиција може наставити да искушава своју срећу у потрази за Младићем и осталим траженим људима у Хагу. Овакво сазнање наводи на закључак да је пут у ЕУ искључиво ствар одређеног скупа партија и дела друштва које исте подржава. Ако те партије не успеју, нема ништа од Хага, а самим тим ни од ССП-а. Невоље око ратификације ССП-а постају још уочљивије када се у игру уведе прича о односу ЕУ, Србије и статуса Косова и Метохије.

Истине ради, Косово и Метохија ниједном речју се не помиње као било какав услов за примену ССП-а, али се, нажалост, у неким деловима појављује врло имплицитно, паралелно са сазнањем да су многе земље ЕУ које су са Србијом потписале ССП признале независност јужне српске покрајине. Једна од најупечатљивијих формулација из ССП-а у којој се Косово и Метохија имплицитно уводи у дух и слово споразума садржана у одељку који носи назив „Политички дијалог“. Сврха политичког дијалога између Србије и ЕУ је четворострука: „1) потпуна интеграција Србије у заједницу демократских држава и постепено приближавање Европској унији; 2) *веће приближавање ставова о међународним питањима, укључујући питања у вези са заједничком спољном и безбедосном политиком, између осталог кроз одговарајућу размену информација, а посебно по питањима која би имала значајан утицај на обе стране; 3) регионална сарадња и развој добросуседских односа*; и 4) заједнички ставови о безбедности и стабилности у Европи, *укључујући сарадњу у областима обухваћеним заједничком спољном и безбедносном политиком Европске уније*“

И док први члан неспорно дефинише намеру ССП-а, остали чланови остављају доста простора за веровање да је прихватање овог споразума у директној и непосредној вези са статусом КиМ. Наиме, као што је наведено из текста ССП-а, став 2 члана 10 који говори о нужности приближавања спољнополитичких оријентација Србије и ЕУ. Конкретно, овде се искључиво не подразумева сагласје ставова по питању блискоисточне кризе, рата у Ираку, нуклеарних програма Ирана и Северне Кореје, будућности борбе против тероризма, односно изградње демократских институција и слободног друштва у Авганистану, већ изнад свега неопходност усклађивања гледишта по најкрупнијем безбедносно-политичком изазову савремене Европе – Косову и Метохији. За ЕУ, КиМ је спољнополитички приоритет. На њега је ова моћна

Пише: Дејан Вук Станковић
уторак, 13 мај 2008 00:10

наднационална институција реаговала слањем мисије Еулекс, за чије је успостављање и финансирање одлука донета једногласно. Мисија Еулекс предвиђена је планом Мартија Ахтисарија, који је Србија одбацила зато што води ка успостављању независности Косова од Србије.

У светлу нужног прихватања Еулекса, а самим тим и нужности косовске независности, треба схватити и став 3 члана 10 који говори о нужности регионалне сарадње и добросуседских односа. Успостављање и неговање добросуседских односа тешко се може протумачити као фраза која описује односе између целине и дела у оквиру јединствене државне територије. Више је реч о имплицитној примени плана о фазном стицању независности Косова и потенцијалном (стварном) учешћу Србије у том процесу. Након успостављања односа са Еулексом, што се подразумева ставом 2, члана 10 ССП-а, врло је вероватно да се прелази, не у тако дугом временском року, на успостављање односа са институцијама самопроглашене албанске државе, у виду договора о тзв. ванстатусним питањима, попут промета робе или слободе кретања грађана на обе стране, да би се на крају дошло и до политичког споразума о признању независности.

Ова и оваква политичка логика примерена је духу и слову ССП-а јер је без њене конкретне примене тешко замислити било шта што личи на изградњу добросуседских односа између Србије и Косова. Није написано, али је подразумевано. Треба имати у виду да добросуседски односи имају своје прећутне политичке претпоставке од којих је свакако најзначајнија она која подразумева негацију било каквих спорних територијалних питања у односима двеју држава. У случају троугла Србија–ЕУ–Косово, ово практично значи да Србија зарад европске будућности мора признати територијални интегритет Косова и тако испоштовати ССП.

Заговорник овог споразума рећи ће да се у поменутих редовима ради о једној натегнутој, антиевропској интерпретацији актуелних догађаја, занемаривању нужних промена у друштву и његовом укупном напретку. Међутим, постоји још једна чињеница која опомиње сваког ко мисли да се у недоглед може вртети маркетиншки пожељна мантра „И Косово и Европа“. Ради се о начину одлучивања о пријему нових чланица у ЕУ. Свака чланица Уније понаособ потврђује колико је земља која приступа ЕУ испунила уговорне и друге обавезе према овој организацији. Напредак са једног нивоа интеграција ка вишем могућ је само ако се *све земље сагласе у оцени да је одређена земља која приступа испунила своје обавезе.*

Видели смо из садржаја ССП-а да он подразумева и усаглашавање спољне политике

Пише: Дејан Вук Станковић
уторак, 13 мај 2008 00:10

Србије и ЕУ, али и добросуседске односе у региону. За многе земље чланице ЕУ, а тачно их је 18, Косово је независна и суверена држава. Било која, а довољно је једна од 18 држава, може инсистирати на томе да Србија зарад мира и стабилности у региону западног Балкана призна Косово и тако усклади своје спољнополитичке погледе са европским, што јој је уосталом и обавеза по ставу 2 члана 10 потписаног ССП-а. У случају да Србија одбије доследно поштовање ставова 2 и 3 члана 10 ССП-а, било која земља ЕУ може ставити вето на даљи процес интеграција Србије у ЕУ.

Дакле, што због садржаја ССП-а, што због процедуре одлучивања у погледу његове имплементације, Србија ће се суочити обавезом прихватања европске политике о Косову. Уосталом није случајно Ричард Холдбрук још пре неколико година говорио о избору Косово или Европа, или пак Оли Рен тумачио српско стање ствари у духу избора између „националистичке прошлости“ и „европске будућности“. Управо због оваквог заплета око ССП-а међу неким српским странкама постоји уверење да се након формирања новог сазива скупштине и владе мора одбацити и поништити ССП.

Признавање независности Косова, потпуна сарадња са Хагом и врло вероватни улазак у НАТО спадају у ред прећутаних или пак недовољно експлицираних претпоставки пута Србије у Европу. И независно Косово, и Хаг и улазак НАТО неминовности су настале расплетом југословенске кризе и део су прикључења Србије ЕУ. Јасно је да без прихватања и једног и другог и трећег Србија тешко може у Европу.

У светлу ових историјских неминовности не треба искључити и радикално историјско питање: „Да ли Србија треба под овим околностима и да иде у ЕУ?“ Одговор на ово питање није нимало јасан, ни лак. Он не припада ниједној политичкој странци, ни делу друштва понаособ. До њега се не може доћи ни бучним кампањама које сеју страх, али ни демагогијом која би да поништи стварност историјског посртања под грозоморним и деструктивним политичким режимом Слободана Милошевића. У оваквим историјским прекретницама ваља веровати у моћ разума и неопходност отворене, критичке и рационалне дебате. Само таква поставка проблема спречава Србију да било која одлука коју донесе не буде схваћена у духу баналног и стихијског историјског фатализма који искључује могућност аутокорекције.

Текућа спорења око ССП-а и његова судбина покрећу суштински важну тему за Србију којим путем треба да иде. Пред собом имамо два пута: европски и неевропски. Неевропски пут има своју легитимацију као једна политичка концепција која сама по себи није ни лошија, ни боља од других. Истовремено, ма какво образложење тај пројекат имао, он има читав низ практичних слабости које га у много чему чине подложним

Пише: Дејан Вук Станковић
уторак, 13 мај 2008 00:10

оспоравању. Исто тако, ни ЕУ није циљ по себи, нити било каква апсолутна политичка вредност зарад које треба све да стане и нестане.

Европа није ни судбина ни реклама. То је важан и деликатан пројекат заснован на рационално схваћеном државном и националном интересу. Као такав он је очишћен од сваке еуфорије, јефтине демагогије и политичке искључивости. У беспућима српске историје европски пројекат више би личио на прихватање неминовности из историјске изнудице, него на еуфорично и банално отелотворење идеологеме. Уз то, европски пројекат сам по себи, а посебно у специфичним околностима у којима се српско друштво налази, подразумева истински консензус политичке елите и грађанства. Не само зарад могућности његовог спровођења, него и због потребе његовог подношења. Ово сазнање стално се прикрива пропагандним измаглицама, које скривају истинске евроатлантске видике. Оне видике који нам – ма како на први поглед били неприхватљиви – морају бити део визије о будућности српског друштва уколико га желимо видети у уједињеној Европи.